

Tatsiana Barysiuk

DOI: 10.15290/bb.2021.13.24

*Narodowa Akademia Nauk Białorusi
Minsk*

<https://orcid.org/0000-0002-5285-5735>

Канцэпты “сваё” і “чужое” ў сучаснай брытанскай англамоўнай паэзіі

Асэнсаванне канцэптаў “сваё” і “чужое”, асноўных аспектаў мастацкай імагалогіі як *універсальнага віда... культураадрознення*¹, – вельмі актуальны і перспектыўны напрамак даследаванняў сучаснага ўсходнеславянскага літаратуразнаўства, сучаснай *параўнальнай канцэпталогіі*² (тэрмін Ю.С. Спяпанавы). Як вядома, сам прынцып параўнання “свайго” і “чужога” пакладзены ў аснову кампаратывістыкі. Так, паводле У.М. Тапарова,

суднясенне-параўнанне таго і гэтага, свайго і чужога складае адну з асноўных і спаконвечных прац культуры, паколькі параўнанне, якое разумеецца ў самым шырокім плане (як і любы пераклад – з мовы на мову, з прасторы на прастору, з часу на час, з культуры на культуру), самым непасрэдным чынам звязана з быццём чалавека ў знакавай прасторы культуры, якая мае сваёй воссю праблему падабенства і адрознення, і з функцыяй культуры³.

¹ В.Б. Земсков, *Несколько слов об этой книге: [предисловие]*, [в:] *На переломе: Образ России прошлой и современной в культуре, литературе Европы и Америки (конец XX – начало XXI вв.)*, Москва 2011, с. 3.

² Цит. по: Н.Э. Гронская, В.Г. Зусман, *Метакомпаративистика в контексте современного гуманитарного знания*, [в:] *Метакомпаративистика как интегрирующий подход в гуманитарных науках. Metakomparatistik als integrativer Ansatz in Geisteswissenschaften*, Нижний Новгород 2014, с. 12.

³ В.Н. Топоров, *Пространство культуры и встречи в нём*, [в:] *Восток – Запад: Исследования. Переводы. Публикации*, Вып. 4, Москва 1989, с. 6–17, с. 7.

Дарэчы, канцэпты “сваё” і “чужое” ў сучаснай беларускай і рускай паэзіі былі прааналізаваны намі ў працы “Нацыянальныя вобразы свету і чалавека ў сучаснай беларускай і рускай паэзіі”⁴. Сучасная брытанская англамоўная паэзія, на жаль, рэдка з’яўляецца аб’ектам вывучэння сучаснага беларускага літаратуразнаўства. Аналізуецца яна, у прыватнасці, у працах І.В. Поўх⁵.

Разглядаючы сучасную брытанскую паэзію, нельга абмінуць увагай асобу ірландскага Нобелеўскага лаўрэата па літаратуры (1995) Шэймаса Хіні (1939–2013). Даследчыца А.П. Саруханян, аналізуючы яго паэзію, заўважыла ў яго ідэйна-канцэптуальную дамінанту *пачуцця месца* як аднаго з галоўных спосабаў увасаблення сувязі паэзіі з навакольным светам – праз душу паэта. У прыватнасці, Ш. Хіні зрабіў гэту выснову на падставе заглыблення ў творчасць ірландскіх паэтаў і рэфлексіі над паўплываўшымі на яе аўтарскіх малых радзім: П. Каванаха (графства Монахан), У.Б. Йейтса (Слайго) і Дж. Мантэгу (графства Цірон). Нобелеўскі лаўрэат падкрэсліў значнасць атмасферы локуса, у якім прайшло дзяцінства паэта і яго далейшае жыццё. *Перавод геаграфічнага месца з факта біяграфіі ў факт літаратурны Хіні расцэньвае як значную эстэтычную працу, якая стварае неабходную энергію і надае паэтычнаму голасу ўнутранае напружанне*, – робіць выснову А.П. Саруханян. У некаторай міфалагізацыі сваёй краіны і яе гісторыі названы Нобелеўскі лаўрэат бачыў неад’емны этап творчага працэса⁶.

Месца нараджэння і працы наклала значны эмацыянальна-псіхалагічны адбітак на творчасць многіх сучасных брытанскіх паэтаў. У першую чаргу, на самога Ш. Хіні. Напярэдадні свайго 50-годдзя, у светапоглядна спелым узросце, Шэймас Хіні выдаў кнігу “The Haw Lantern” (1987) (“Ліхтарык глогу”), вобраз якога мае вялікае сімвалічнае значэнне ў спадчыне паэта, тым больш, што ён быў вынесены ў назву зборніка. Невыпадкова і Алена Таболіч назвала адну са сваіх кніг перакладаў гэтаксама – “Ліхтарык глогу” (2006). І.В. Поўх згадвае,

⁴ Т.П. Барысюк, *Нацыянальныя вобразы свету і чалавека ў сучаснай беларускай і рускай паэзіі*, [у:] *Паэтыка літаратурных сувязей*, Мінск 2017, с. 364–414, с. 370–384.

⁵ І. Поўх, *Адлюстраванне народнай культуры ў сучаснай ірландскай і беларускай паэзіі*, [в:] *Амерыканскія і еўрапейскія даследаванні. 2008–2009*, Мінск 2010, с. 154–159; І.В. Поўх, *Ідэя нацыянальнай самасвядомасці ў ірландскай і беларускай паэзіі другой паловы ХХ стагоддзя (на матэрыяле творчасці Шэймаса Хіні, Нуалы Ні Гональ і Алеся Разанава): манаграфія*, Брэст 2017.

⁶ А.П. Саруханян, «Объятия судьбы»: *Прошлое и настоящее ирландской литературы*, Москва 1994, с. 194.

што глог выкарыстоўваўся друідамі падчас правядзення рэлігійных рытуалаў; гэтая расліна, – развівае думку даследчыца, – мае магічныя ўласцівасці, і чалавек, які знішчыць яе без дазволу эльфаў, можа наклікаць на сябе значныя непрыемнасці⁷. Гэты зімовы “ліхтарык глогу”, лічыць І.В. Поўх, выступае сімвалам народнай культуры, адпаведнасць якой з’яўляецца адзіным эталонам, мерай сумлення для чалавека і паэта. Агеньчык глогу “выпрабоўвае і ачышчае чалавека” / “would test and clear you”⁸.

The wintry haw is burning out of season,
 crab of the thorn, a small light for small people,
 wanting no more from them but that they keep
 the wick of self-respect from dying out,
 not having to blind them with illumination.
 But sometimes when your breath plumes in the frost
 it takes the roaming shape of Diogenes
 with his lantern, seeking one just man;
 so you end up scrutinized from behind the haw
 he holds up at eye-level on its twig,
 and you flinch before its bonded pith and stone,
 its blood-prick that you wish would test and clear you,
 its pecked-at ripeness that scans you, then moves on⁹.

У перакладзе Алены Таболіч:

Агеньчык глогу хоць і прыпазініўся,
 Гарыць зімою ў кустах калючых,
 Не вельмі слепяць зрок яго ўзоры,
 Ды заклікае кожнага захоўваць
 Уласны свой агмень супраціўлення.

Марозным днём клубіцца пара з вуснаў,
 І ён часамі набывае вобраз
 Вядомага бадзягі Дыягена,
 Што днём з агнём вышукваў чалавека.

І ён з цікавасцю глядзіць на вас,
 Падняў на кволым дубчыку ліхтарык.

⁷ І.В. Поўх, *Ідэя нацыянальнай самасвядомасці ў ірландскай і беларускай паэзіі другой паловы XX стагоддзя (на матэрыяле творчасці Шэймаса Хіні, Нуалы Ні Гональ і Алеся Разанава): манаграфія*, Брэст 2017, с. 65.

⁸ Тамсама.

⁹ Seamus Heaney = Шеймас Хіні, *The Haw Lantern. Selected Poems* = *Боярышниковый фонарь: избранное: [на англійском языке с переводом на русский язык Григория Кружкова]*, Москва 2012, с. 108.

А ў вас дрыготка ад яго пагляду,
 Ад той калючкі, што раптоўна з пальца
 Вазьме крыві аналіз, ад экрану,
 Што вас наскрозь прасвеціць – і прапусціць!¹⁰

(*Ліхтарык глогу*) (*The Haw Lantern*)

І не ўсё так проста. Ёсць і глыбейшы пласт разумення гэтага вобраза. Так, даследчыца брытанскай літаратуры А.П. Саруханян сцвярджае, што названы верш характарызуе пазіцыю паэта: *Чырвоная ягада глогу... сімвалізуе святло ліхтара – “малое святло для малога народа”, яно не аслепіць, але дапаможа яму захаваць вернасць самому сабе*¹¹. Зразумела, што калі аўтар параўноўвае гэтыя ягады з ліхтаром, то натуральна, што яму пры гэтым згадваецца Дыяген, які з адпаведнай прыладай шукае сапраўднага чалавека. Акрамя таго, А.П. Саруханян лічыць, што ў гэтым вершы ...*даецца адсылка і да гістарычнага значэння слова “how” (ягада глогу) як загарадзі, агароджанага месца. Ва ўсіх выпадках падкрэсліваецца абмежаванасць, маласць, што адпавядае задачы “малых спраў”, якую бачыць перад сабой паэт, які ўсведамляе свае абмежаваныя магчымасці перад тварам мноства ня вырашаных праблем Ірландыі*¹².

Ад сябе пра гэты верш дададзім, што падобна ірландскаму, беларускі народ як “малы народ” таксама шмат на працягу сваёй гісторыі адстойваў сваё права на існаванне і на пачэснае месца паміж народамі, таму сітуацыя нацыянальна-вызваленчай барацьбы за незалежнасць яму добра вядомая і зразумелая. Вобраз ірландскага глогу Ш. Хіні намі асацыятыўна суадносіцца з вобразам шыпшыны – як сімвала Беларусі ў творчасці Уладзіміра Дубоўкі. Радзіма (хоць і “малая”) – вечная. Чырвоны колер глогу і шыпшыны – гэта колер крыві, бо ні адна незалежнасць не давалася нікому проста і лёгка. А.П. Саруханян асэнсоўвае адлюстраванне грамадска-палітычнай барацьбы за волю ў Паўночнай Ірландыі – у яе мастацтве слова – наступным чынам:

Узяўшы сабе за галоўны абавязак процістаянне гвалту, ірландская літаратура мае на мэце дэміфалагізацыю гістарычнага лёсу і літаратурнай гісторыі Ірландыі. І, калі ў ходзе гэтага працэсу ствараюцца новыя міфы, а “ідэя лёсу” вырастае ў новую міфалагему, то адбываецца гэта

¹⁰ А.У. Таболіч, *Ліхтарык глогу: пераклады English ↔ Belarusian*, Мінск 2006, с. 57.

¹¹ А.П. Саруханян, «Объятия судьбы»: *Прошлое и настоящее ирландской литературы*, Москва 1994, с. 86.

¹² Тамсама.

Ўжо пераважна ў межах мастацкіх структур. У тым, што ў Паўночнай Ірландыі намеціўся шлях да нацыянальнай згоды, – дадае даследчыца, – і тэрарыстычныя акты, хоць і працягваюць здзяйсняцца, ужо не выклікаюць спачування ні ў аднаго з варагуючых бакоў, немалая заслуга пісьменнікаў¹³.

Ірландзец Шэймас Хіні блізкі беларускай літаратуры і тым, што неаднойчы звяртаецца да асэнсавання вобраза балота – гэта прыродная з’ява ўласціва і Ірландыі, і Беларусі, таму і не дзіўна, што яна знайшла адлюстраванне ў мастацтве слова гэтых краін. Для прыкладу варта прывесці верш “Зямля балот” Ш. Хіні:

We have no prairies / To slice a big sun at evening – / Everywhere the eye concedes to / Encroaching horizon, / Is wooed into the cyclops’ eye / Of a tarn. Our unfenced country / Is bog that keeps crusting / Between the sights of the sun. / They’ve taken the skeleton / Of the Great Irish Elk / Out of the peat, set it up / An astounding crate full of air. / Butter sunk under / More than a hundred years / Was recovered salty and white. / The ground itself is kind, black butter / Melting and opening underfoot, / Missing its last definition / By millions of years. / They’ll never dig coal here, / Only the waterlogged trunks / Of great firs, soft as pulp. / Our pioneers keep striking / Inwards and downwards, / Every layer they strip / Seems camped on before. / The bogholes might be Atlantic seepage. / The wet centre is bottomless¹⁴ (*Bogland*).

У перакладзе Алены Таболіч:

У прэрыях / вечаровае сонца / згарае за небасхілам, / а ў нас цьмяныя зоркі / тонуюць у зрэнках азёраў. / Іх колер з’ела імгла / нашых лагчын і долаў. / У музеі захавала зямля / поўны набор шкілета / ірландскага лася, канструкт, / які трымае паветра. / Адны косці. А такі прадукт, / як масла ў занябаным склепе / ляжала не год, а гадамі, / ды не страціла ні смаку, ні колеру. / А зямля, прабітая прамянямі – / цярпліва пладавітая, вечная / прэла мільёны гадоў / і засталася зямлёю. Таму / вугаль тут ніхто не знайшоў. / Тут ёсць рэшткі траў / і дрэў, што перагнілі на торф. / Навуковец беражліва зразаў / соты культурны слой / і ціха знаходзіў той, / дзе чалавек зрабіў стаянку / на беразе бяздоннага возера / з яго некранутай глыбінёй¹⁵ (*Балаціна*)

Ірландскае балота вачамі лірычнага героя Ш. Хіні незвычайнае тым, што здольнае захаваць шкілеты жывёл і рэшткі дрэў.

¹³ Тамсама, с. 18–19.

¹⁴ S. Heaney, *Bogland: [verse]*, [online], <https://wordandsilence.com/2016/06/03/heaneys-bog-poems/>, [доступ: 21.12.2020].

¹⁵ А.У. Таболіч, *Літарык глогу: пераклады English ↔ Belarusian*, Мінск 2006, с. 56–57.

Наступны англійскі аўтар – Бары Тэб – нарадзіўся ў Вялікабрытаніі, у Лідсе, у 1942 годзе. Грамадзянская лірыка – адна з самых любімых і грунтоўна распрацаваных ім жанрава-тэматычных разнавіднасцей. Твор “Лідс 2002” – сацыяльна-псіхалагічны партрэт роднага горада аўтара. Тут паказаны рэзкія сацыяльныя кантрасты паміж светам багатых (пералічваюцца казіно, спа, спадарожні-кавае тэлебачанне, сусветныя мастацкія галерэі) і бедных (злачыннасць, наркаманія). Заклучнай фразай *Я не магу зліць настальгію з маёй крыві*¹⁶ (пераклад падрадкавы – Т.Б.) Бары Тэб падкрэслівае сваю асабіста-прачулую эмпатыю, суперажыванне ўсім негатыўным сацыяльным з’явам навакольнай рэчаіснасці. У вершы “Лідс” аўтар зноў вяртаецца думкамі да роднага горада, згадваючы, як часта ён з яго ўцякаў у Парыж, са славытымі месцамі адпачынку (Ляцінскім кварталам, мастом Мірабо, ракой Сенай, Булонскім лесам і інш.). Адчуваючы сябе па-святочнаму прыўзнята-камфортна ў гэтым горадзе, дзе паветра насычана строфамі Рэмбо і Верлена, лірычны герой задае сабе пытанне, ці павінен ён вярнуцца на радзіму, дзе шмат нявырашаных праблемных пытанняў. Тут чужына і радзіма эмацыянальна-экспрэсіўна проціпастаўляюцца не на карысць апошняй. Такое адчуванне, што аўтар падтэкстава хоча нагадаць нам вядомае выслоўе, што няма прарока ў сваёй айчыне, што свае таленты трэба берагчы, каб яны ўзбагачалі айчынную культуру, а не чужыя краіны з чужым менталітэтам.

З’яўляючыся патрыётам сваёй радзімы, Бары Тэб тым не менш задумваецца аб эмацыянальна-прыгнечаным светаўспрыманні двух эмігрантаў, якіх яго лірычны герой сустрэў на вуліцы горада Хадэрсфілда. *Мы іранскія бежанцы, – / Яны зазіналіся, прабачаючыся. – “Тады запрашаю гасцінна ў гэту краіну”, / – я прамовіў, калі мы паціснулі адзін аднаму рукі, іх усмешкі былі, як сонца*¹⁷ (“Бежанцы”, пераклад падрадкавы – Т.Б.). Такім чынам паэт выказвае ідэю неабходнасці павагі і добразычлівага стаўлення не толькі да суайчыннікаў, але і да людзей іншых нацыянальнасцей, у тым ліку эмігрантаў.

У вершы “Натхненне ад наведвання музы” лірычны герой Бары Тэба згадвае мінулае і сучаснасць на фоне разнастайных краявідаў, якія робяць прастору ўспамінаў зрокава-адчувальнай, “абстаўленай”

¹⁶ Barry Tebb, *LEEDS 2002*, [online], http://famouspoetsandpoems.com/poets/barry_tebb/poems/21889, [доступ: 05.12.2016].

¹⁷ Barry Tebb, *ASYLUM SEEKERS*, [online], http://famouspoetsandpoems.com/poets/barry_tebb/poems/21881, [доступ: 05.12.2016].

рэчамі і прыроднымі аб’ектамі (хвалі на беразе Адрыятычнага мора, брукаваная вуліца і двары, каменныя катэдры, спевы птушак). Сыходзячы з крэда любові і шанавання і англійскіх, і французскіх паэтаў (у гэтым творы называюцца імёны англа-амерыканскага паэта У.Х. Одэна і французскага – Валеры Ларбо) аўтар выказвае згоду з культурна-кансалідуючай думкай амерыканскага паэта Уолеса Стывенса пра тое, што *французская і англійская / – гэта адна недзялімая мова*¹⁸ (пераклад падрадкавы – Т.Б.). Называючы імёны гэтых трох паэтаў, Бары Тэб паказвае сваю далучанасць да літаратурных традыцый розных краін, сваё творчае іх прыняцце і пераасэнсаванне. Заяўленая тут тэма развіваецца ў вершы “На першых чытаннях “Ірландскай паэзіі з 1950-га года” ў гонар Джона Гудбая”. Паэт бачыць, што любімыя ім брытанскія (У.Б. Йейтс, О. Уайльд), французскія (Поль Клодэль, Г. Апалінэр, С. Малармэ, П. Валеры) і аўстрыйскія (Р.М. Рыльке) паэты незаслужана занядбаныя сучаснымі чытачамі. Гэта тэма знаходзіць свой працяг у вершы Бары Тэба “Голас Х’юза ў маёй галаве”. Маецца на ўвазе англійскі паэт Тэд (сапраўд. Эдвард Джэймс) Х’юз. Слова “голос” у назве верша невыпадковае, яно адсылае да біяграфічных звестак. Жонка пісьменніка, аўтар паэтычных твораў для дзяцей Брэнда Уільямс пакутавала на цяжкія дэпрэсіі, іх агульны сын Ісайя хварэў на шызафрэнію, а Бары Тэб іх абаіх даглядаў. Лірычны герой аўтара “чуе голас” Тэда Х’юза ў сваёй галаве, калі прыязджае ў Йоркшыр, дзе прайшло дзяцінства згаданага Нобелеўскага лаўрэата. Нябачная прысутнасць гэтага паэта нібыта матэрыялізуецца ў навакольным пейзажы (дождж, гравій, абрысы вокан, бліскучыя ад дажджу дахі дамоў). Дажджлівае надвор’е выклікае ў лірычнага героя адчуванне смутку і ўспамін пра *адзінокае сэрца*¹⁹ Тэда Х’юза. Калі не Тэд Х’юз, то тады паэты Шэймас Хіні або Джэфры Хіл згадваюцца лірычнаму герою ў яго назіраннях за светам навакольнай прыроды і “пейзажам” яго душы.

У вершы “Хадэрсфілд – другая паэтычная сталіца Англіі” аўтар з сумам згадвае той перыяд свайго жыцця, калі яго пісьменніцкі талент не быў прызнаны ў гэтым горадзе аўтарытэтнымі асобамі з гэтай сферы. Яго творчасць была названа нефарматнай. Адзінае, што яго суцяшала – гэта ліст лаўрэата Нобелеўскай прэміі Шэймаса Хіні,

¹⁸ Barry Tebb, *INSPIRATION FROM A VISITATION OF MY MUSE*, [online], http://famouspoetsandpoems.com/poets/barry_tebb/poems/21885, [доступ: 05.12.2016].

¹⁹ Barry Tebb, *HUGHES’ VOICE IN MY HEAD*, [online], http://famouspoetsandpoems.com/poets/barry_tebb/poems/21919, [доступ: 06.12.2016].

дзе той з сімпатыяй адгукнуўся на яго верш “Мая ідэальная ружа”. І аўтар знаходзіць супакаенне свайму прыніжанаму творчаму гонару ва ўсплыўшых у яго памяці дзвюх цытатах. Першая належыць Э. Паўнду, які лічыць, што тое, як краіна ставіцца да сваіх паэтаў, з’яўляецца мерай яе цывілізаванасці. Другая цытата – забытаму аўтарам адрасанту: *Калі Оксфард – душа Англіі, Хадэрсфілд з’яўляецца яе задворкамі*²⁰ (пераклад падрадкавы – Т.Б.). Так у гэтым вершы ўслед за Эзрам Паўндам аўтарам выказваецца ідэя наяўнасці высокамастацкай паэзіі як крытэрыя ацэнкі духоўна-культурнага ўзроўню краіны ў цэлым.

У 2011 годзе выйшаў зборнік “Poems of the Decade: An anthology of the Forward books of poetry”, у якім змешчаны лепшыя творы англійскіх, шатландскіх, паўночна-ірландскіх, валійскіх аўтараў за апошнія (на той час) дзесяцігоддзе. У вершы “Гісторыя” шатландскага паэта Джона Бернсайда (н. 1955) апісаны тэрарыстычны напад на Сусветны гандлёвы цэнтр і разбурэнне ваеннымі самалётамі вежаў-блізнятаў 11 верасня 2001 года ў паўднёвай частцы Манхэтэна ў Нью-Ёрку. Выкарыстоўваецца традыцыйны для сучаснай англамоўнай паэзіі верлібр. Дарэчы, у гэтым кантэксце ён з-за сваёй рытмава- і рыфмаванай “збітасці” можа ідэйна і падтэкстава паказваць на зламаны маральна-этычную гармонію ў тагачасным грамадстве. У творы сустракаюцца вобразы мора з яго жыхарамі, напрыклад, медузай і карпам. Відаць, аўтар хацеў падкрэсліць сувязь чалавека з гэтай стыхіяй і з прыродным светам увогуле. Шатландскі паэт асэнсоўвае падзеі, што адбываліся ў “чужой” Амерыцы, якая падверглася нападу з боку “чужых” ісламістаў, спачувваючы першай, бо яна сталася ахвярай, і ў выніку гэтага міжнацыянальнага канфлікту загінула шмат людзей. Аўтар як быццам хоча звярнуць увагу чытачоў на тое, што гэта не толькі боль амерыканцаў, што гэта агульначалавечая праблема. Ствараецца ўражанне, што паэт баіцца, што такая бяда можа паўтарыцца ў розных месцах. Так яно і адбываецца, бо ісламісты здзяйснялі свае тэракты ў Расіі, Ізраілі, Вялікабрытаніі, Францыі і ў многіх іншых дзяржавах.

Назва верша “Ліса ў Нацыянальным музеі Уэльса” валійскага паэта Роберта Мінінка (н. 1952) успрымаецца даволі арганічна, калі чытач уяўляе, што там выстаўлена пудзіла гэтай уласцівай нацыянальна-

²⁰ Barry Tebb, *HUDDERSFIELD – THE SECOND POETRY CAPITAL OF ENGLAND*, [online], http://famouspoetsandpoems.com/poets/barry_tebb/poems/21900, [доступ: 05.12.2016].

му ландшафту жывёлы. Паколькі сюжэт верша мае прывязку да музея, можна меркаваць, што аўтар скіроўвае свае думкі на мінулае Уэльса. Але ліса ў паэта, як выявілася, не пудзіла, а жывая, таму ёсць сувязь гэтага аніمالістычнага вобраза з сучаснасцю. Паколькі аўтар вядомы як абаронца навакольнага асяроддзя і з’яўляецца заснавальнікам валійскага філіялу “Сябры Зямлі”, а ліса яшчэ не трапіла ў “Чырвоную кнігу”, аўтар выказвае надзею бачыць гэтага прыгожага і моцнага звера і ў будучым. Такім чынам, вобраз лісы аб’ядноўвае мінулае, сучаснасць і будучыню ў экалагічным аспекце. А паколькі гэта звер небяспечны і непрадказальны ў сваёй інстынктыўнай прыродзе, то адпаведна, маем такія ж паводле эмацыянальна-псіхалагічнай афарбаванасці і часы. Так што і будучыня небяспечная, – як быццам папярэджвае чытача аўтар. Але, паводле сюжэту, ліса перамяшчалася ў музеі да экспанатаў не толькі брытанскіх, але і іншых краін свету. Так што, відаць, Роберт Мінінк сведчыць пра тое, што небяспечная экалагічная будучыня – гэта праблема не прыватна-валійская, а агульнасусветная.

У вершы “Самыя дальнія адлегласці, на якія я падарожнічала” паўночна-ірландскай паэтэсы, лаўрэата некалькіх літаратурных прэмій, Леаніты Флін (н. 1974), якая жыве ў Белфасце, распавядаецца пра яе студэнцкія вандроўкі. Аб аўтабіяграфічнасці выкладзеных фактаў сведчыць ужыванне на працягу ўсяго тэкста асабовага займенніка “I”: *I thought..., I discover..., I know..., I’ve travelled...*²¹. Аўтар выказвае ідэю эмацыянальнага, географічна-інфармацыйнага і светапогляднага ўзбагачэння вандроўніка ад вывучэння іншых культур і народаў, адметнасці і разнастайнасці апошніх, ідэю неабходнасці сяброўства як пачуцця, якое аб’ядноўвае людзей і напаўняе жыццё новым сэнсам. Дзякуючы падарожжам, вывучэнню рознаацыянальнага навакольнага свету лірычная гераіня Л. Флін лепш спасцігае сваю сутнасць, развіваецца, расце як асоба, выкрышталізоўвае сваю ідэнтычнасць. Жанр гэтага тэкста дае падставы гаварыць пра наяўны тут паэтычны травелог, або, удакладнім, падарожжны нататкі (дзённік, рэпартаж) вершам.

Інда-англійскі паэт Далжыт Награ (н. 1966) у вершы «Глядзіце, як мы прыйшлі ў Дуўр!» гаворыць аб праблемах іміграцыі ў Вялікабрытанію прадстаўнікоў усходніх народнасцей і іх адаптацыі, у выніку чаго адбываецца змяшэнне моў, заходніх і ўсходніх традыцый. Аўтар нарадзіўся ў Лондане, але мае індыйскія карані. Яго гібрыдная ідэн-

²¹ *Poems of the Decade: An anthology of the Forward books of poetry*, London 2011, p. 64–65.

тычнась дапамагла выявіць праблемы, з якім сутыкаюцца людзі падобнага нацыянальнага паходжаньня. У назве твора – “Look We Have Coming to Dover!” – мы бачым парушэньне спалучэньня часоў – цяперашняга і мінулага – у адным сказе. Гэта асаблівасьць падказвае, што выказваньне складалася чалавекам, які не вельмі добра валодае англіскай мовай, магчыма, імігрантам.

Малюнак строфікі сведчыць аб тым, што гэта фігурны верш. Ён складаецца з пяці сінтаксічна завершаных пяцірадкоўяў, прычым у кожнай строфе кожны наступны радок крыху даўжэйшы за папярэдні. Кожная наступная строфа зноў пачынаецца з вузкага месца і паступова пашыраецца. Ствараецца рытмічнасьць малюнка, якая можа сімвалізаваць цыклічнасьць этапаў прыходу імігрантаў у Вялікабрытанію. Агульны графічны малюнак верша нагадвае правы бок ялінкі, а кожная строфа мае выгляд трапецыі з двума простымі вугламі. Роўны, сіметрычны, як быццам скіраваны ўверх малюнак верша дае падставы разумець аўтарскую ідэю як тое, што працэс іміграцыі індыйцаў у Вялікабрытанію адбываўся масава, смела, рытмічна. У гэтым вершы Далжыт Награ падкрэслівае адрознасьць культурных ідэнтычнасцей дзвюх краін і спадзяецца, што іх узаемаўплыў будзе адбывацца максімальна бесканфліктна.

Англіская паэтэса Рут Падэль (н. 1946) у вершы “Ты, Шыва і мая мама” адлюстравала свае ўражанні ад сумеснага з маці наведваньня Індыі на вяселле брата, які вырашыў з’яднаць свой лёс з індыянкай. Аўтара эмацыянальна і светапоглядна ашаламляе спалучэньне настолькі розных культур, аб’яднаных пры стварэньні новай сям’і. Шыва, адзін з асноўных бостваў індуюізму, згаданы ў назве твора, увасабляе сабой *касмічную сьведомасьць, мужчынскі пачатак сусвету*²². Верш складаецца з дванаццаці трохрадкоўяў. Маці лірычнай гераіні, ахвотна паназіраўшы за рытуаламі, з радасцю прыняла індыйскія традыцыі і будучую нявестку. Больш за ўсё лірычную гераіню ўразіла, калі яе маці, нягледзячы на стары ўзрост, паехала на матацыкле. У гэтым вершы вяселле з’яўляецца рытуалам стварэньня новай сям’і і злучэньня двух родаў, розных нацыянальнасцей, веравызнаньняў і культур, якія з павагай ставяцца да этнічных традыцый адно другога.

Верш “Шатландскі прынец” шатландскай англамоўнай паэтэсы Кэрал Эн Дафі (н. 1955) надрукаваны ў анталогіі “У двух вымярэннях” (2009). У гэтым творы яе ролевая гераіня, або гераіня ў масцы,

²² Шива, [online], <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A8%D0%B8%D0%B2%D0%B0>, [доступ: 14.11.2017].

кожнае лета прыязджае да Шатландскага Прынца ў яго казачны замак. Ён частуе яе смачнымі стравамі, яны таньчаць пры полымі свечак пад гукі валынкi. З вобразаў, якія маркіруюць гэту паэтычную прастору як шатландскую, можна назваць: віскі, верас, сосны, валынка, юнакі ў кілтах. Верш рытмічны, як быццам сапраўды ролевая герайня рухаецца ў танцы. Пасля кожнай з трох строф ёсць рэфрэн, у якім ролевая герайня захапляецца цудоўнай шатландскай ноччу і хоча, каб прынц запрасіў яе патаньчыць пад гукі валынкi. Маладая жанчына марыць кахаць і быць шчаслівай.

У кнізе перакладаў з англамоўнай паэзіі “Срэбны дождж” (1999) Алены Таболіч звяртае на сябе ўвагу верш сучаснай брытанскай паэтэсы Гарнэт Эн Шульц (н. 1927). Гэты аўтар у вершы “Зімовае ўбранне” выяўляе вобраз брытанскага пейзажу ва ўсёй яго казачнай прыгажосці:

The world was wrapped in winter
This tiny world called home,
A blanket soft as cotton
As nature’s beauty shown,
A touch of magic wonder
In snowflakes as they fell,
And life held quiet beauty
The wintertime could tell²³.

У перакладзе Алены Таболіч:

У белай футры цэлы свет,
У коўдры мяккай, нібы воўна,
Наш домiк з садам, двор, ставок –
Так выглядае ўсё цудоўна.
Павольна кружацца сняжынкi,
Як быццам чары хто наслаў.
Усё прыціхла ў наваколлі,
Зімовы час ужо настаў²⁴.

Брытанскі зімовы пейзаж Гарнэт Эн Шульц кранае замілаванасцю блізкімі і нам вобразамі дома з садам, стаўка, прысадаў з заснежанымі ялінамі, асветленымі вечаровымі зоркамі. Паэтэса ўпэўнена, што такую прыгажосць стварыў Гасподзь, как парадаваць грэшных людзей.

²³ *Срэбны дождж: Пераклады з англамоўнай паэзіі Алены Таболіч*, Мінск 1999, с. 78.

²⁴ Тамсама, с. 79.

Лірычны герой валійскага паэта Рональда Сцюарта Томаса (1913–2000) паказвае іншаземцу свой край: *...no deserts / Except the waste of thought / Forming from mind erosion*²⁵ («Валіец – турысту»). У перакладзе М. Фалікмана: *Здесь нет пустынь. / Пустыня разума – и только. / Последствия эрозии души*²⁶. Невыпадкова ў вершы гучыць думка пра духоўную беднасць многіх людзей: аўтар гэтых радкоў быў англійскім святаром. Чым багата валійская зямля? Узгоркамі з пячорамі: *...And pocked with caverns, / One being Artur's dormitory; / He and his knights are the bright ore / The seams our history, / But shame has kept them late in bed*²⁷. У перакладзе М. Фалікмана: *А в холмах полно пещер. / Там спит Артур. И рыцари его, / Чьи славные деянья красной нитью / Историю пронизывают нашу. / Увы, они стыдятся пробудиться*²⁸. Лірычны герой перакананы, што ў валійскіх пячорах спяць героі тамтэйшых легенд: Артур і яго рыцары, якім было б сорамна за ўчынкi іх наступнікаў. У дадзеным кантэксте гэтыя міфічныя персанажы з'яўляюцца крытэрыем ацэнкі духоўнай чысціні спадкаемцаў.

Такім чынам, у сучаснай брытанскай англамоўнай паэзіі для раскрыцця канцэптаў “сваё” і “чужое” выкарыстоўваецца шэраг разнастайных ідэй, тэм, якія адлюстроўваюць праблемы сучаснага чалавека. У прыватнасці, гэта і барацьба ірландцаў за сваю незалежнасць, і заклік да суперажывання іншаму чалавеку, да шанавання творчых пошукаў не толькі айчынных, англійскіх, але і замежных аўтараў, чым узбагачаецца свет асобы. Для мультыкультурнай Вялікабрытаніі актуальнай з'яўляецца праблема нацыянальнай ідэнтычнасці, адносінаў да свайго мінулага. З аднаго боку, паэтаў цікавяць сацыяльныя, экалагічныя пытанні, а з другога, яны застаюцца вернымі вечным тэмам.

LITERATURA

Anglijskaâ poèziâ XVI–XX vv.: sb. Kn. II / per. s angl. I.Z. Fradkina, SPB 1998
[*Английская поэзия XVI–XX вв.*: сб. Kn. II / пер. с англ. И.З. Фрадкина, СПб 1998].

²⁵ *В двух измерениях: Современная британская поэзия в русских переводах*, Москва 2009, с. 102.

²⁶ Тамсама, с. 103.

²⁷ Тамсама, с. 102.

²⁸ Тамсама, с. 103.

- Barysûk T.P., *Nacyânal'nûâ vobrazy svetu i čalaveka ŭ sučasnaj belaruskaj i ruskaj račëzi*, [v:] *Račëyka litaraturnyh svâzej*, Minsk 2017 [Барысюк Т.П., *Нацыянальныя вобразы свету і чалавека ў сучаснай беларускай і рускай паэзіі*, [v:] *Паэтыка літаратурных сувязей*, Мінск 2017].
- Gronská N.È., Zusman V.G., *Metakomparativistika v kontekste sovremennogo humanitarnogo znaniâ*, [v:] *Metakomparativistika kak integrirujuščij podhod v humanitarnykh naukah. Metakomparativistika als integrativer Ansatz in Geisteswissenschaften*, Nižnij Novgorod 2014 [Гронская Н.È., Зусман В.Г., *Метакомпаративістыка в контексте современного гуманитарного знания*, [v:] *Метакомпаративістыка как интегрирующий подход в гуманитарных науках. Metakomparativistika als integrativer Ansatz in Geisteswissenschaften*, Нижний Новгород 2014].
- Heaney S., *Bogland: [verse]*, [online], <https://wordandsilence.com/2016/06/03/heaneys-bog-poems/>, [access: 21.12.2020].
- Heaney, Seamus = Хини, Шеймас, *The Haw Lantern. Selected Poems = Боярышниковый фонарь. Избранное*: [на английском языке с переводом на русский язык Григория Кружкова], Москва 2012.
- Henderson B.A. = Хендэрсан Б.А., *A London night = Лонданская ночь; пер. Микола Яцкова*, Брылі 2010.
- Poems of the Decade: An anthology of the Forward books of poetry*, London 2011.
- Poŭh Ì., *Adlûstravanne narodnaj kul'tury ŭ sučasnaj írlandskaj i belaruskaj račëzi*, [v:] *Amerikanskije i evropejskie issledovaniâ. 2008–2009*, Minsk 2010 [Поўх Ì., *Адлюстраванне народнай культуры ў сучаснай ірландскай і беларускай паэзіі*, [v:] *Амерыканскія і еўрапейскія ісследования. 2008–2009*, Мінск 2010].
- Poŭh Ì.V., *Idëa nacyânal'naj samasvâdomasci ŭ írlandskaj i belaruskaj račëzi drugoj palovy XX stagoddzâ (na materyâle tvorčasci Šëjmasa Hini, Nualy Ni Gonal' i Alesâ Razanova): managrafiâ*, Brëst 2017 [Поўх Ì.V., *Ідэя нацыянальнай самасвядомасці ў ірландскай і беларускай паэзіі другой паловы XX стагоддзя (на матэрыяле творчасці Шэймаса Хіні, Нуалы Ні Гонань і Алеся Разанава): манаграфія*, Брэст 2017].
- Saruhanân A.P., «*Ob'âtiâ sud'by*»: *Prošloe i nastoâŭšee írlandskoj literatury*, Moskva 1994 [Саруханян А.П., «*Объятия судьбы*»: *Прошлое и настоящее ирландской литературы*, Москва 1994].
- Srëbny doždž: Peraklady z anglamoŭnaj račëzi Aleny Tabolič*, Minsk 1999 [Срэбны дождж: *Пераклады з англamoŭнай паэзіі Алены Таболіч*, Мінск 1999].
- Šiva, [online], <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A8%D0%B8%D0%B2%D0%B0>, [доступ: 14.11.2017].
- Tabolič A.U., *Lihтарык glogu: peraklady English ↔ Belarussian*, Minsk 2006 [Таболіч А.У., *Літарык глогу: пераклады Енглiсх ↔ Беларусiан*, Мінск 2006].

- Tebb Barry, *ASYLUM SEEKERS*, [online], http://famouspoetsandpoems.com/poets/barry_tebb/poems/21881, [access: 05.12.2016].
- Tebb Barry, *HUDDERSFIELD – THE SECOND POETRY CAPITAL OF ENGLAND*, [online], http://famouspoetsandpoems.com/poets/barry_tebb/poems/21900, [access: 05.12.2016].
- Tebb Barry, *HUGHES' VOICE IN MY HEAD*, [online], http://famouspoetsandpoems.com/poets/barry_tebb/poems/21919, [access: 06.12.2016].
- Tebb Barry, *INSPIRATION FROM A VISITATION OF MY MUSE*, [online], http://famouspoetsandpoems.com/poets/barry_tebb/poems/21885, [access: 05.12.2016].
- Tebb Barry, *LEEDS 2002*, [online], http://famouspoetsandpoems.com/poets/barry_tebb/poems/21889, [access: 05.12.2016].
- Топоров В.Н., *Пространство культуры и встречи в нём*, [в:] *Восток – Запад: Исследования. Переводы. Публикации*, вып. 4, Москва 1989 [Топоров В.Н., *Пространство культуры и встречи в нём*, [в:] *Восток – Запад: Исследования. Переводы. Публикации*, Вып. 4, Москва 1989].
- V dvuh izmereniâh: Sovremennâ britanskâ poëziâ v russkih perevodah*, Moskva 2009 [*В двух измерениях: Современная британская поэзия в русских переводах*, Москва 2009].
- Zemskov V.B., *Neskol'ko slov ob ètoj knige*: [predislovie], [в:] *Na perelome: Obraz Rossii prošloj i sovremennoj v kul'ture, literature Evropy i Ameriki (konec XX – načalo XXI vv.)*, Moskva 2011 [Земсков В.Б., *Несколько слов об этой книге: [предисловие], [в:] На переломе: Образ России прошлой и современной в культуре, литературе Европы и Америки (конец XX – начало XXI вв.)*, Москва 2011].

SUMMARY

THE CONCEPTS OF “OURS” AND “ALIEN”
IN CONTEMPORARY BRITISH ENGLISH POETRY

The analysis of the concepts “ours” and “alien” takes place within the framework of the study of the actual imagology. Contemporary British English poetry expresses the ideas through the following concepts: the struggle of the Irish for their independence, the need for empathy and assistance to emigrants, the need to respect and study not only English but also foreign poets, the idea of the presence of highly artistic poetry as a criterion for assessing the spiritual and cultural level of the country as a whole, the idea of the need to travel around the world to learn about their national identity and for spiritual and cultural enrichment, the idea of mixing languages, cultures, religions during the immigration of eastern nations to multicultural Great Britain, the idea of the beauty of the native language and others.

Key words: imagology, concepts “ours” and “others”, artistic idea, contemporary.